

KOMITETY OBYWATELSKIE 1914-1915

Gdy wybuchła I wojna światowa, na terenie Królestwa Polskiego doszło do powstania wyjątkowych form samoorganizacji społecznej. W oparciu o organizacje społeczne – tak oficjalne (np. Centralne Towarzystwo Rolnicze), jak i działające nielegalnie (np. struktury Towarzystwa Gimnastycznego Sokół funkcjonujące w ramach lokalnych organizacji sportowych) – stworzono system samopomocy społecznej, który przejął organizację całości życia publicznego. Od zbierania podatków i tworzenia służb porządkowych (milicja, służby sanitarne, sądy) przez pożyczki na cele społeczne, druk zastępczego pieniądza, organizację poczty aż po zaopatrzenie, pomoc społeczną, opiekę nad uchodźcami czy wreszcie reprezentację społeczności wobec władz zaborczych i okupacyjnych.

Początkowo spontanicznie tworzone różnorodne inicjatywy (o różnych nazwach – komitety bezpieczeństwa, komitety obywatelskie czy rady miejscowe), które rozwijały się w zależności od sytuacji. Powstawały na terenach zajętych przez wojska niemieckie i austriackie (np. Zagłębie Dąbrowskie), na terenach pod władzą rosyjską, ale także na terenach przyfrontowej „ziemi niczyjej”. Działały również podkomitety, w których organizowali się wysiedleni z poszczególnych miejscowości. Ta forma samoorganizacji odegrała później znaczącą rolę w pomocy w ramach Centralnego Komitetu Obywatelskiego Królestwa Polskiego w Rosji.

Szacowano, że na początku czerwca 1916 roku działało ponad 550 komitetów obywatelskich. Poza Centralnym Komitetem Obywatelskim było 9 gubernialnych, 48 – powiatowych, 6 – okręgowych, 91 – miejskich i 400 – gminnych komitetów. Po zajęciu całego Królestwa przez wojska niemieckie i austriackie komitety pełniły przez chwilę jeszcze funkcję reprezentanta lokalnych społeczności, a następnie zostały rozwiązane. Jednak kontynuowały one swoją pracę, na terenach zajętych przez Niemców jako Rady Opiekuńcze, a na terenach podległych CK Austrii – Komitety Ratunkowe.

Główne daty

- 1 sierpnia 1914 – tworzą się pierwsze komitety obywatelskie (np. w Zagłębiu Dąbrowskim, Warszawie)
- 11 września 1914 – zaakceptowany został Centralny Komitet Obywatelski Królestwa Polskiego
- 5 sierpnia 1915 – Niemcy zajmują Warszawę, w której władzę przejął Komitet Obywatelski miasta Warszawy
- 24 sierpnia 1915 – ukonstytuował się oficjalnie Centralny Komitet Obywatelski Królestwa Polskiego w Rosji, który kontynuował pracę CKO na uchodźstwie. Część działaczy CKO pozostała w Warszawie i pracowała pod okupacją niemiecką
- 15 września 1915 – decyzją warszawskiego generała-gubernatora Komitety Obywatelskie na terenie okupacji niemieckiej zostały rozwiązane

Komitety Obywatelskie w Zagłębiu Dąbrowskim powstawały na przełomie lipca i sierpnia 1914 roku - w różnej formie i pod różnymi nazwami (np. Komitety Bezpieczeństwa Publicznego). Ostatecznie przyjęty, inaczej niż komitety obywatelskie powstające za linią frontu, specyficzną nazwę „rad miejscowych”, działających poprzez wyspecjalizowane „komitety miejscowe”. Rady wzięły na siebie odpowiedzialność właściwie za całokształt życia społecznego - od bezpieczeństwa przez sądownictwo, aprowizację, pomoc społeczną po emisję drobnego pieniądza...

KOMITETY OBYWATELSKIE ZAGŁĘBIA DĄBROWSKIEGO (1914-1915)

Komitety zagłębiowskie, powstające spontanicznie, „od dołu”, tworzone były w różny sposób. W Sosnowcu, Będzinie i Strzemieszycach „zebranie poważniejszych mieszkańców” wybrało członków rady miejscowej, która następnie tworzyła komitety do zaspokajania różnych potrzeb społecznych - komitet straży obywatelskiej, żywnościowy, opieki nad biednymi, pośrednictwa pracy, przemysłowo-handlowy, sądowy, skarbowy, szkolny, zdrowia publicznego, weterynaryjny... W Dąbrowie, Zagórzu, Ząbkowicach, Czeladzi, Gołonogu, Grodźcu było inaczej. „Zebranie poważniejszych mieszkańców” w danej miejscowości wybierało członków poszczególnych komitetów (np. straży obywatelskich), a sama rada miejscowa składała się z przedstawicieli wybranych przez poszczególne komitety.

Stanisław Skarbiński z Grodźca, prezes rady okręgowej

Po ponad miesiącu lokalne komitety obywatelskie zorganizowały się, na zasadzie federacyjnej, w radę okręgową, która zarządzała „wszystkimi sprawami wewnętrznymi natury ekonomicznej i społecznej w zagłębiu Dąbrowskim, podlegającemu rozpatrywaniu rad miejskich, gminnych i wiejskich (komitetów obywatelskich) oraz komitetów okręgowych”. W radzie zasiadali przedstawiciele poszczególnych rad miejscowych i po jednym przedstawicielu komitetów okręgowych złożonych z przedstawicieli poszczególnych komitetów miejscowych.

STATUT władz obywatelskich w zagłębiu Dąbrowskim.

1. Rady miejscowe (komitety obywatelskie).

§ 1. Dla zarządzania sprawami wewnętrznymi natury ekonomicznej i społecznej w danej miejscowości (mieście, osadzie lub wsi) tworzy się rada miejska, gminna lub wiejska (komitet obywatelski), jako tymczasowy organ samorządowy.

Komunikat.

Komitet Obywatelski m. Sosnowca podaje do wiadomości mieszkańców, że z powodu braku pieniędzy Bank Handlowy wypuszcza kwity, które wymieni później na pieniądze.

Kwity te będą następujące:

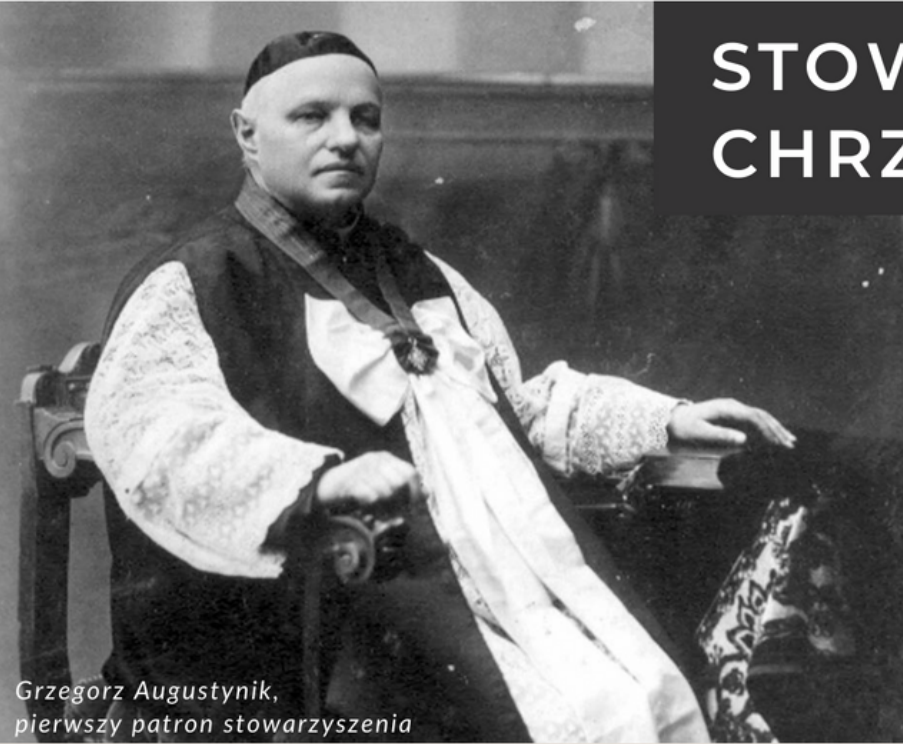
- Kwit 5 rb. koloru niebieskiego;
- " 3 " " zielonego;
- " 1 " " żółtego;
- " 1/2 " " czerwonego.

Za wymianę później kwitów tych na gotówkę rzązą te fabryki i ci kupy, od których kwity będą otrzymywane; wyżej wymienione kwity w zupełności zastępują pieniądze i można nimi za wszystko i wszędzie płacić.

10 września 1914 roku odbył się w Dąbrowie zjazd rad i komitetów obywatelskich oraz powołano radę okręgową, 24 stycznia 1915 roku nastąpił podział obszaru Zagłębia na dwie strefy okupacyjne: niemiecką i austriacką. Komitety jeszcze działają, ale tracą na znaczeniu, zastępowane przez instytucje powoływane na warunkach określonych przez okupantów. Kontynuacją komitetów są komitety ratunkowe (okupacja austriacka) i rady opiekuńcze (niemiecka).

STOWARZYSZENIE ROBOTNIKÓW CHRZEŚCIJAŃSKICH – DO ROKU 1914

Grzegorz Augustynik,
pierwszy patron stowarzyszenia

Koło SRCh w Dąbrowie powstało pod koniec 1906 roku, a już miesiąc później wydelegowało swoich przedstawicieli (Augustyna Łobzowskiego, Bogusława Jędrusika, Izę lub Elżę Jeżową) na zjazd delegatów do Warszawy. W 1907 roku stowarzyszenie miało już kilkuset członków i podejmowało prężną działalność. Stworzono bibliotekę i kółko teatralne. Systematycznie działalność rozszerzano. Uruchomiono sklepy spożywcze, ich udziałowcami mogli być tylko członkowie stowarzyszenia. Tworzono dla własnych członków specjalne kasy – chorobową, wypadkową, pogrzebową i oszczędnościowo-pożyczkową.

Ogłoszona 15 maja 1891 roku przez papieża Leona XIII encyklika *Rerum novarum* otworzyła nowy rozdział w historii Kościoła katolickiego. Idea działania nie tylko w formie filantropijnej pomocy robotnikom, ale i na rzecz ich samoorganizacji i wzajemnej pomocy – w kontrze do rewolucyjnych idei socjalistycznych – dotarła na teren Królestwa Polskiego dość późno, a mogła się rozwinąć dopiero po 1905 roku.

Z Dąbrowy Górniczej. Od czasu pamiętnego zjazdu delegatów Stowarzyszenia Robotników Chrześcijańskich w Częstochowie 18 października, robotnicy w Dąbrowie Górniczej zaczęli się krzątać około założenia u siebie tegoż Stowarzyszenia. Początki były trudne, bo prawie wszystkie partie niechętnie patrzyły na ten ruch, i w możliwy sposób chciały go stłumić. Obecnie jest trochę lepiej. Nasi przeciwnicy widzą, że my idziemy z różką pokoju pod sztandarem krzyża i naszej Królowej Polskiej przeczystej Bogarodzicy, że nikogo nie myślimy przesładować, ani komukolwiek odbierać chleb – że owszem dla wszystkich pragniemy jak największego szczęścia i wzajemnego porozumienia się, nieco łaskawiej na nas patrzeć, lubo nie bez nowaweli planów agitowania przeciwko nam.

Dąbrowa. Pierwsze u nas zebranie niewiast Związku robotników chrześcijańskich odbyło się w niedzielę d. 17 lutego. Koleżanki stawily się bardzo licznie, wprowadzając też z sobą nienależące dotąd do Stowarzyszenia uczestniczki. Były także żony urzędników. To żywe zainteresowanie się sprawą oświaty i umoralnienia przynosi zaszczyt kobietom naszym i daje rękoję, iż wstępujemy na właściwe tory, prowadzące nas do umoralnienia i uspołecznienia.
Posiedzenie otworzyła przydująca zgromadzenia niewiast w Dąbrowie, koleżanka Jeżowa, poczem ksiądz Patroa, w dłuższym przemówieniu, wyłożył cel zebrania i pogadankę, które będą wygłaszane w przyszłości.

W 1912 roku poświęcono dom ludowy wybudowany przez lokalne koło SRCh. W imieniu Koła mowę wygłosił Bogusław Jędrusik: „Krzepka żywotność naszego Stowarzyszenia uwidoczniła się w budowie gmachu, wymownie świadczącego rozmiarami, jak znacznie wyprzedziliśmy inne organizacje zawodowe w zabiegach o stworzenie własnego ogniska. Żaden inny w Zagłębiu związek ludowy nie posiada dotąd własnej siedziby. (...) Z chwilą otwarcia wielkiego gmachu zebraliśmy, ze składek i pożyczek robotniczych wzniesionego, nastaje nowa era w rozwoju naszego zrzeszenia”.

Dąbrowa Górnicza

Sala zebrań i biblioteka Stowarzyszenia Robotników Chrześcijańskich

Dom ludowy SRCh stał się po wybuchu I wojny światowej magazynem Komitetu Żywnościowego, a następnie Komitetu Ratunkowego.

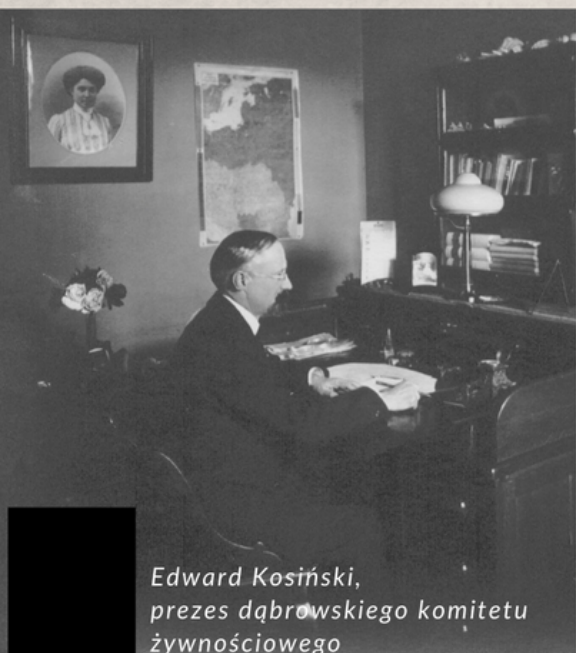

HISTORIA

KOMITET ŻYWNOŚCIOWY W DĄBROWIE GÓRNICZEJ

Celem działania komitetu było przeciwdziałanie drożyznie (spekulacji) i głodowi. Polegało to m.in. na sprowadzaniu hurtowo towarów i sprzedawaniu ich po umiarkowanych cenach wśród mieszkańców i robotników pracujących w Dąbrowie. Komitet nie był organizacją charytatywną, chodziło o to, aby zapewnić środki na dalszą działalność. Pomiędzy sierpniem i grudniem 1914 roku zakupiono artykułów spożywczych za prawie 143 tys. rubli, zaś zysk netto wyniósł prawie 13 tys. rubli. O najbiedniejszych dbał osobny Komitet opieki nad biednymi, który kupował produkty w Komitecie żywnościowym z 10% rabatem.

Edward Kosiński,
prezes dąbrowskiego komitetu
żywnościowego

Początkowo Komitet radził sobie bardzo dobrze. „Tutejsza komisja żywnościowa dba o mieszkańców, gdyż sprowadza mąkę po niewygórowanej cenie z dalszych nawet okolic. Dzięki energicznej działalności komisji, drożyzna w Dąbrowie – w przeciwieństwie do innych miejscowości Zagłębia, nie bardzo daje się odczuwać”. W tym czasie Komitet posiadał w Dąbrowie 50 członków, podczas gdy w Sosnowcu działało tylko 10, a w Czeladzi 15.

Z czasem sytuacja stawała się coraz bardziej tragiczna. W listopadzie 1914 roku „członkowie komitetu żywnościowego (...) kilka razy udawali się furmankami w okolice Częstochowy, chcąc sprowadzić nieco żywności, lecz zawsze bezskutecznie. Chleba w Dąbrowie od paru dni nie ma”.

„Przed paru dniami w komitecie żywnościowym przy ul. Staropocztowej w Dąbrowie (dom Ludowy Robotników Chrześcijańskich) przestano sprzedawać żywność, której zabrakło na składzie”.

Gdy komitety obywatelskie w części zajętej przez Rosję korzystały ze wsparcia Centralnego Komitetu Obywatelskiego, organizacje z Zagłębia doczekały się pomocy z krakowskiego Książęco-Biskupiego Komitetu Pomocy dla Dotkniętych Klęską Wojny. To w Dąbrowie, która była siedzibą Okręgowego Komitetu Żywnościowego, powstała delegacja krakowskiego komitetu. „W skład tej najruchliwszej i najczynniejszej ze wszystkich delegacji w Królestwie wchodził: Ks. Kanonik Augustynik, proboszcz w Dąbrowie Górniczej, Hr. Witold Sągajłło, dyrektor Warszawskiego Towarzystwa Górniczego, p. Józef Kozłowski, dyrektor Cegielni parowej Twa Br. Billewiczów, p. Leonard Martynkowski, przedsiębiorca budowlany i p. Władysław Żukowski, dyrektor Towarzystwa Francusko-Rosyjskiego”. Wsparcie w swej działalności Komitet znajdował też „u p. Edwarda Kosińskiego, który jako prezes Dąbrowskiego Komitetu Żywnościowego, a później jako burmistrz miasta Dąbrowy, wielkie i niespożyte oddał tamtejszej ludności usługi”.

OGŁOSZENIE.

Podaje się do wiadomości mieszkańców **Dąbrowy**, że sprzedaż chleba za kartkami, wydanymi przez Komitet Żywnościowy, odbywać się będzie, począwszy od poniedziałku dnia 7 b. m., **aż do odwołania, stale** w następującym porządku

W Komitecie Żywnościowym od 8 rano || **W piekarni Komitetu od 8 rano**
przy ul. Staro-Pocztowej || przy ul. Klubowej

w poniedziałki:

kartki żółte od № 1 do 1600 || kartki żółte od № 1601 aż do końca
- pomarańczowe wszystkie

w wtorki:

kartki niebieskie wszystkie || kartki pomarańczowe wszystkie
- fioletowe wszystkie

w środy:

kartki żółte od № 1 do 1600 || kartki żółte od № 1601 aż do końca
- fioletowe wszystkie

w czwartki:

kartki niebieskie wszystkie || kartki pomarańczowe wszystkie
- fioletowe wszystkie

w piątki:

kartki żółte od № 1 do 1600 || kartki żółte od № 1601 aż do końca
- fioletowe wszystkie

w soboty:

kartki pomarańczowe od № 1 do 700 || kartki pomarańczowe od № 701 aż do końca
- zielone wszystkie
- fioletowe wszystkie

Rada Gminna
Komitet Żywnościowy
w Dąbrowie.

Dąbrowa Górnicza, dnia 5 grudnia r. 1914.

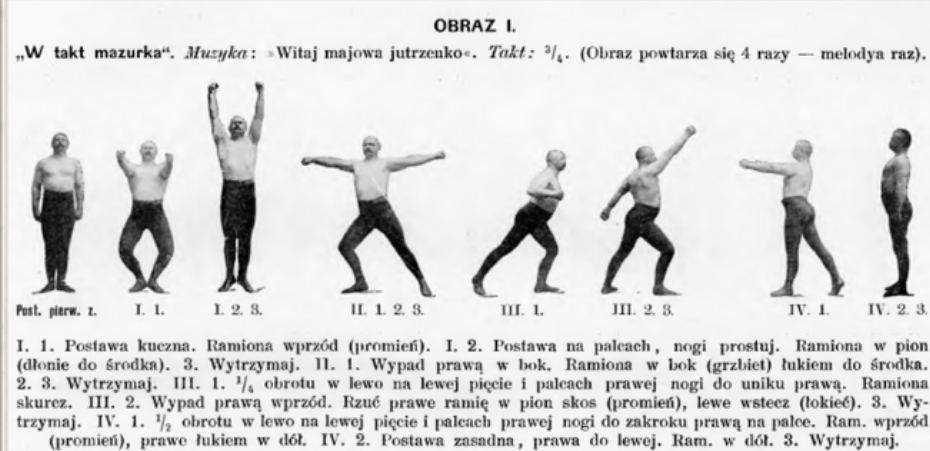
TOWARZYSTWO GIMNASTYCZNE SOKÓŁ W DĄBROWIE DO 1914 ROKU

Kazimierz Srokowski,
pierwszy komendant okręgowy Sokola

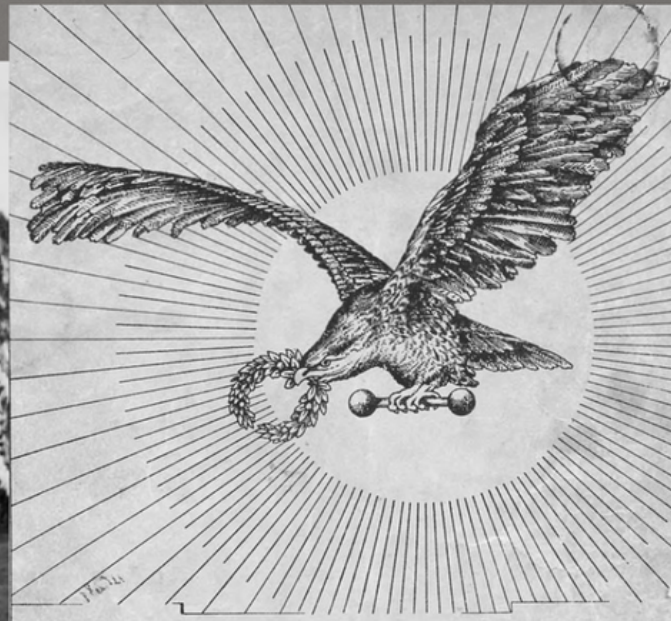
W 1905 roku na fali wolności zrzeszania się powstały - w oparciu o doświadczenia z Galicji - pierwsze „gniazda sokole” w Warszawie i w Zagłębiu Dąbrowskim. Kazimierz Srokowski organizował stowarzyszenia sokolskie w Zagłębiu, czerpiąc bezpośrednio z doświadczeń organizacji krakowskich. Pod koniec roku 1905 w Zagłębiu istniało już sześć gniazd połączonych w okręg, dla których Srokowski opracował regulamin, „ulepszając i przystosowując do warunków miejscowych regulamin okręgów sokolich w Galicji”.

Po zalegalizowaniu na wiosnę 1906 roku Sokola w Warszawie (z prawem otwierania oddziałów) w lipcu odbył się pierwszy zjazd delegatów, na którym na jednego z wiceprezesów krajowej organizacji wybrano Kazimierza Srokowskiego.

Po paru miesiącach legalnej działalności, władze carskie jeszcze w 1906 roku rozwiązały Sokola, lecz organizacja nie zaprzestała aktywności. Z tym że poszczególne „gniazda miały starać się o uzyskanie legalizacji, jako odrębne pozornie i nie mające z sobą żadnej łączności kółka gimnastyczne albo też jako szkoły gimnastyki, należące do ludzi prywatnych; okręgi i związek miały pozostać nadal, lecz już jako organizacja tajna”.

W podziemiu Sokół w Dąbrowie działał pręźnie, choć formalnie pod różnymi nazwami. Wymienia się takie organizacje jak Towarzystwo Gimnastyczno-Sportowe „Herkules” (czerwiec-sierpień 1907) czy Stowarzyszenie „Atleta”. Niewątpliwie część działań prowadziły także m.in. oddział Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego czy Koło Cyklistów. Wycieczki, zazwyczaj połączone z odpowiednimi ćwiczeniami czy manewrami terenowymi, odbywały się nie tylko po okolicy, ale i do innych zaborów. Słynny był wyjazd przedstawicieli Sokola na zjazd grunwaldzki do Krakowa w 1910 roku czy wycieczka rowerowa w roku 1913 do zaboru pruskiego (Katowice, Poznań, Inowrocław, Wrocław, Opole) połączona ze spotkaniami z przedstawicielami tamtejszych Sokolów.

W 1914 roku to w oparciu o struktury Sokola w całym Zagłębiu i w samej Dąbrowie powstały strażę obywatelskie.

HISTORIA

STRAŻ OBYWATELSKA W DĄBROWIE GÓRNICZEJ 1914-1915

„Dnia 1 sierpnia ludność miejscowa w całym zagłębiu Dąbrowskim ujrzała na ulicach uzbrojonych w rewolwery i broń myśliwską członków straży obywatelskich i straży ogniowych z odznakami w postaci białych przepasek na lewym ramieniu z różnymi naszyciami koloru niebieskiego zależnie od sprawowanej władzy”.

„Zebrani w dniu 1 sierpnia r. 1914 w Dąbrowie Górniczej przedstawiciele władzy gminnej, przemysłu i mieszkańców (...) uznali, że z powodu przewidywanego i zapowiedzianego przez władzę opuszczenia Dąbrowy przez policję tak państwową, jako i dodatkową, utrzymywaną kosztem przemysłowców w powiecie Będzińskim, koniecznym jest utworzenie już dzisiaj uzbrojonej straży obywatelskiej...”

„Rano (12 sierpnia – przyp. red.) pospólstwo w Nowym Będzinie, korzystając z nieobecności wojska, rzuciło się na rabunek magazynów kolejowych. Przeciwko rabusiom wyruszyło 40 członków straży obywatelskiej z Sosnowca i tyluż z Dąbrowy. Straż obywatelska motłoch odparła i kilku rabusiów aresztowanych”.

„Rada gminna w Dąbrowie postanowiła opodatkować przemysłowców i kupców. Fundusz z tego podatku przeznaczony będzie na utrzymanie dąbrowskiej Straży obywatelskiej”.

„W jakie dwa tygodnie po objęciu zagłębia Dąbrowskiego władze wojskowe pruskie wydały rozkaz oddania przez ludność miejscową wszelkiej broni (...) Rabusie i bandyci ukryli broń, dowodem czego były zdarzające się w następstwie wypadki napadów zbrojnych. W pościgu za rabusiami zraniony został kulą rewolwerową jeden z członków straży obywatelskiej w Dąbrowie...”

6 lutego 1915 „zakończyła swoje istnienie dąbrowska Straż obywatelska. Miejscowy wójt w imieniu wszystkich mieszkańców Dąbrowy (...) serdecznie podziękował dzielnicowym i szeregowcom za gorliwą pracę. W tymże dniu została utworzona policja...”
“Policja ma żółte opaski na lewym ramieniu z napisem po niemiecku...”

KOMITET OBYWATELSKI MIASTA WARSZAWY 1914-1915

PLAN MIASTA WARSZAWY

Z OZNACZENIEM WŚZYSTKICH INSTYTUCYJ I ZAKŁADÓW

KOMITETU OBYWATELSKIEGO MIASTA WARSZAWY

Straż Obywatelska

bezpłatne noclegownie dla uchodźców

Początkowy skład komitetu

tanie kuchnie

- 1. SEKCJA OGÓLNA, Mazowiecka 22.
- 2. SEKCJA FINANSOWA, Włodzimiecka 13.
- 3. SEKCJA ZYWNOSCOWA, Jaska 19.
- 4. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 5. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 6. SEKCJA BEZDOMNYCH, Grzybowska 19.
- 7. SEKCJA BEZDOMNYCH ŻYDÓW, Mazowiecka 1.
- 8. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 9. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 10. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 11. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 12. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 13. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 14. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 15. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 16. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 17. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 18. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 19. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 20. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 21. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 22. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 23. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 24. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 25. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 26. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 27. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 28. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 29. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 30. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 31. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 32. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 33. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 34. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 35. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 36. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 37. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 38. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 39. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 40. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 41. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 42. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 43. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 44. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 45. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 46. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 47. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 48. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 49. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 50. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 51. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 52. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 53. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 54. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 55. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 56. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 57. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 58. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 59. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 60. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 61. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 62. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 63. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 64. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 65. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 66. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 67. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 68. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 69. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 70. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 71. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 72. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 73. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 74. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 75. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 76. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 77. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 78. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 79. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 80. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 81. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 82. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 83. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 84. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 85. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 86. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 87. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 88. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 89. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 90. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 91. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 92. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 93. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 94. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 95. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 96. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 97. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 98. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.
- 99. SEKCJA OPAŁOWA, Wilcza 52.
- 100. SEKCJA TANICH KUCHEN, Mazowiecka 62.

Najbardziej znanym i znaczącym komitetem obywatelskim był ten zawiązany w Warszawie. Nie tylko zorganizował on życie miasta w czasie wojny, przygotowując powstanie przyszłych władz miejskich, ale także był punktem odniesienia dla podobnych inicjatyw w całym kraju. Koordynował pomoc warszawiaków uchodźcom z terenów zajętych przez wojska niemieckie i austriackie oraz przygotowywał rozwiązania organizacyjne dla przyszłych instytucji państwowych (m.in. Uniwersytetu i Politechniki). Ta działalność opierała się w dużej mierze na społecznym zaangażowaniu mieszkańców i pracy organizacji społecznych, na których zasobach, kadrach i doświadczeniu mógł bazować Komitet. W pierwszej połowie 1915 roku komitetowi podlegało ponad 200 placówek służby społecznej, w dużej mierze prowadzonych przez organizacje społeczne (patrz plan). Na przełomie lat 1915 i 1916 Komitet przekazywał stopniowo swoje struktury organizacyjne samorządowi Warszawy.

poprawności. Charakteryzuje to przez cały okres wojny mieszkańców Warszawy. Warszawa cała swą potencjalną energię zgniwkowała w czynach, pracy, stężała w nich. Ludzie, którym wojna odebrała zwykłe zajęcia, wypełniali czas służbą w instytucjach społecznych. Rzadko kto, bez różnicy płci, stanu i zawodu nie nosił czy to opaski Czerwonego Krzyża, czy też milicyjnej, czy wreszcie kokard służby w instytucjach Komitetu Obywatelskiego.

HISTORIA

Posełdzenie Komitetu Obywat. m. Warszawy

Początkowy skład komitetu

Prezydium: Zdzisław hrabia Lubomirski (prezes Towarzystwa Popierania Pracy Społecznej), Piotr Drzewiecki (prezes Stowarzyszenia Techników), Stefan Dziewulski (współzałożyciel Towarzystwa Oświaty Ludowej).
Członkowie: Marcei Godlewski (patron Stowarzyszenia Robotników Chrześcijańskich), Henryk Konic (członek zarządu Towarzystwa Naukowego Warszawskiego), Marian Lutostawski (inżynier i społecznik działający w wielu organizacjach, np. w CTR, Stowarzyszeniu Techników), Czesław ks. Mirski (prezes Towarzystwa Przemysłowców Guberni Królestwa Polskiego), Józef Natanson (członek komitetu Kasy im. Józefa Mianowskiego), Franciszek Nowodworski (Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości), Mieczysław Pfeiffer (prezes Towarzystwa Kolonii Letnich), Tadeusz Popowski (zarząd Towarzystwa Przemysłowców Guberni Królestwa Polskiego), Jan Rudnicki (prezes „Sokota” przy Warszawskim Towarzystwie Cyklistów), Józef Wielowiejski (wiceprezes Towarzystwa Przytulisk Niedoli Dziecięcej) i Kazimierz Życki (postępowiec, właściciel słynnej „Udziałowej”).

OFOP

Informacje: P. Frączak, Organizacje przejmują władzę Komitety obywatelskie 1914-1915, Warszawa 2020. Zdjęcia: domena publiczna. Tablice przygotowano dzięki inicjatywie Zespołu ds. historii społecznej OFOP-u.

Organizacje kobiece od początku XX wieku widziały konieczność współdziałania – i to zarówno między zaborami (kongresy kobiet 1906, 1913 i 1914), jak i wewnątrz każdego z nich. W Warszawie, gdzie ok. 1912 roku, przy „Biurowie Pracy Społecznej” powstała jawna „Komisja Pracy Kobiet”, za którą stał tajny „Związek Stowarzyszeń Kobiety”. Jak pisze o tej inicjatywie Cecylia Walewska: „Uchwały na zebraniach z delegatkami musiały zapadać jednomyślnie, żeby obowiązywać centralę i ogół związkowych. W razie braku jednomyślności mogły być wykonywane tylko przez te zrzeszenia, które głosowały za nimi. Do liczby delegatek należały wszystkie wybitniejsze działaczki (...). Oczywiście przedstawiały one lewicę i prawicę. Ale – mimo różnicy przekonań polityczno-społecznych – uchwały w sprawach zasadniczych zapadały z zadziwiającą zgodnością i harmonią”.

SEKCJA KOBIECA KOMITETU OBYWATELSKIEGO WARSZAWA 1914

Kobiety rozpoczęły w Warszawie organizowanie struktur samopomocy niezależnie od organizacji męskich, w których nie miały wiele do powiedzenia. Tego samego dnia (1 sierpnia 1914 roku), gdy powstał – złożony z samych mężczyzn – Komitet Obywatelski Miasta Warszawy, przedstawicielki inicjatyw kobiecych spotkały się w redakcji pisma „Nasz Dom”. Od zalegalizowania Komitetu Obywatelskiego „i przyłączenia się doń – jak pisał Kurier Warszawski z 5 sierpnia – organizacji kobiet minęło zaledwie dwadzieścia cztery godzin, a prace przygotowawcze postąpiły już znacznie naprzód. Obie organizacje, ściśle z sobą połączone i współdziałające, podzieliły się na sekcje, stosownie do potrzeb najpilniejszych i najżywoźniejszych obecnej chwili”. Tak oto powstała Sekcja Kobieta przy Komitecie Obywatelskim, z jej inicjatywy podjęto działania na rzecz „porozumiewania się wszystkich instytucji dobroczynnych w celu uniknięcia nadużyć przy rozdawaniu zapomóg. W imię tej myśli zwołano w Sekcji posiedzenie z udziałem przedstawicieli Towarzystwa Dobroczynności, Gminy Ewangelickiej, Tow. Ochrony Kobiet i innych instytucji”.

moc woli, aby zadaniu sprostać. Sprawiedliwość nakazuje przyznać, że obok wytrwałych pracowników na wszystkich polach działalności kobiety ujawniły niespożytą energię i wyjątkową ofiarność.

I chociaż nazwiska ich nie przejdą do historii, choć nie zajmowały stanowisk kierowniczych, jednakże prace przez nie zainicjowane, lub wykonane będą najlepszym świadectwem ich dojrzałości obywatelskiej.

Teodora Męczkowska.

Zarząd Sekcji Kobiet:

Prezydium (zdjęcia powyżej):

- Helena Weychert (przewodnicząca)
- Zofia Ośniałowska (wiceprzewodnicząca)
- Wanda Stokowska (sekretarka)
- Wanda Herse (skarbniczka)

Przewodniczące komisji:

- spożywczej – Wanda Herse
- zapomogowej – Józefa Klawerowa i Zofia Rzewuska
- sanitarnej – Elżbieta hr. Mycielska i Franciszka hr. Woroniecka
- dostarczania pracy – Stefania Hornowa i Stanisława Kołaczkowska
- opieki nad dziećmi – Zofia Wołowska i Emilia Pankiewiczówna
- robotniczej – Lucyna Kotarbińska
- informacyjno-prasowej – Eugenia Żmijewska

Sprawnie działały też poszczególne komisje Sekcji, m.in.:

- Komisja sanitarna, która od początku wojny zbierała materiały opatrunkowe, organizowała kursy pielęgniarskie, organizowała szpitale i wsparcie dla nich, przyczyniła się do zorganizowania Polskiego Komitetu Pomocy Sanitarnej, w którego władzach, z grona sekcji kobiet, zasiadały: wśród wiceprezesów Franciszka księżna Woroniecka, a wśród przedstawicieli Wydziałów Hr. Mycielska, Wanda Stokowska, Julia Świdówna.
- Dobrze działająca Komisja Spożywcza weszła w skład Sekcji Żywnościowej KO, gdzie współdziałała m.in. przy zakładaniu sklepów spożywczych.
- Komisja Opieki nad dziećmi zajęła się uruchomieniem ochron, sal zajęć i szkół początkowych (tak w już istniejących instytucjach dobroczynnych, jak i „własnym staraniem”), po reorganizacji stała się osobną komisją KO.
- Komisja zbierania ofiar, utworzona już 4 sierpnia, „działała do chwili utworzenia Sekcji Ofiar przy Komitecie Obywatelskim”.
- Komisja Dostarczania Pracy Sekcji Kobiet znalazła pracę 288 osobom, 113 szwaczkom dano zarobek (pracowały obok kilkuset pań szyjących bezpłatnie), a szwalnie sekcji były pierwszymi własnymi warsztatami zarobkowymi Komitetu Obywatelskiego.

25 września w ramach reorganizacji struktury Komitetu Obywatelskiego zlikwidowano Sekcję kobiecą, powstała natomiast Komisja Pracy Kobiet. Tu wspomnijmy tylko, że w ciągu swojego półtoramiesięcznego istnienia Sekcja zorganizowała 33 posiedzenia, zebrała bezpośrednio od ofiarodawców 1035 rubli, od Komitetu zaś dostała 500 rubli, z czego na administrację i personel wydała... rubla.

BIBLIOTEKA HISTORII SPOŁECZNEJ PRZY OGÓLNOPOLSKIEJ FEDERACJI ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

W ramach programu Wartości i Tożsamość OFOP animuje dyskusje wokół historii, wartości i tożsamości sektora pozarządowego. W 2020 roku powstał specjalny Zespół ds. historii społecznej złożony z członków OFOP-u. Zapleczem jego działań będzie księgozbiór udostępniony przez Stowarzyszenie Dialog Społeczny – opracowania dotyczące historii najstarszych form samoorganizacji (bractw, cechów), a także roli organizacji społecznych w burzliwych dziejach Polski, również tych najnowszych.

Samoorganizacja – od Solidarności do obecnych organizacji pozarządowych – to temat niezwykle ważny, a często niedoceniany w dzisiejszych „narracjach” historycznych.

Czy wiecie, dla przykładu, że

- zakony są ważnym elementem historii samoorganizacji i źródłem inspiracji także dla organizacji zupełnie świeckich?
- szeroki ruch trzeźwościowy na terenach wszystkich trzech zaborów był naprawdę masową i wybitnie skuteczną formą kampanii społecznej?
- w 1914 roku w Królestwie Polskim samorząd tworzył się w oparciu o zasoby i wiedzę organizacji społecznych?
- w II Rzeczypospolitej spółdzielczość była jednym z ważnych segmentów gospodarki, a udział obywateli w tej formie samopomocy był powszechny?

Jeżeli planujecie lokalne projekty związane z historią organizacji pozarządowych (konferencje, wystawy, publikacje, gry uliczne itp.), to pamiętajcie o naszym zespole i bibliotece. Tu znajdziecie wiedzę, wsparcie i partnera w Waszych działaniach.

O tym, i nie tylko o tym, będziecie mogli przeczytać w książkach udostępnianych w czytelni biblioteki, dowiedzieć się na spotkaniach otwartych lub podczas pracy tematycznych grup samokształceniowych. To w większości historie, które wymagają dopiero odkrycia. I do takich wspólnych poszukiwań Was zapraszamy...

